Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (osmi senat)

z dne 13. julija 2017 *

„Predhodno odločanje – Pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah – Uredba (ES) št. 44/2001 – Pristojnost v zvezi z zavarovanji – Nacionalna zakonodaja, ki pod nekaterimi pogoji določa pravico oškodovanca, da vloži tožbo neposredno zoper zavarovalnico povzročitelja nesreče – Dogovor o pristojnosti, sklenjen med zavarovalnico in povzročiteljem škode“

V zadevi C-368/16,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Højesteret (vrhovno sodišče, Danska) z odločbo z dne 20. junija 2016, ki je na Sodišče prispela 6. julija 2016, v postopku

Assens Havn

proti

Navigators Management (UK) Limited,

SODIŠČE (osmi senat),

v sestavi M. Vilaras, predsednik senata, M. Safjan (poročevalec) in D. Šváby, sodniki,

generalni pravobranilec: Y. Bot,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

— za Navigators Management (UK) Limited H. Nissen, odvetnik,

— za belgijsko vlado L. Van den Broeck in J. Van Holm, agentki,

— za špansko vlado A. Rubio González in A. Gavela Llopis, agenta,

— za Evropsko komisijo M. Heller in L. Grønfeldt, agentki,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

* Jezik postopka: danščina.

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 13, točka 5, in člena 14, točka 2(a), Uredbe Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 4, str. 42).

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med Assens Havn (luka Assens, Danska) in družbo Navigators Management (UK) Limited, zavarovalnico (v nadaljevanju: Navigators Management), glede povračila škode, ki jo je na pristaniških napravah luke Assens povzročil pri tej družbi zavarovan vlačilec.

Pravni okvir

Pravo Unije

Uredba št. 44/2001

3 V uvodnih izjavah 11 in 13 Uredbe št. 44/2001 je navedeno:

„(11)

Pravila o pristojnosti morajo biti čimbolj predvidljiva in morajo temeljiti na načelu, da se pristojnost praviloma določa po stalnem prebivališču toženca, pri čemer mora taka pristojnost vedno obstajati, razen v nekaterih točno opredeljenih primerih, v katerih je zaradi predmeta pravde ali avtonomije strank upravičena druga navezna okoliščina. […]

[…]

(13) Šibkejša stranka mora biti v zvezi z zavarovanjem, potrošniškimi pogodbami in zaposlitvijo zaščitena s pravili o pristojnosti, ki so za varstvo njenih pravic ugodnejša od splošnih pravil.“

4 V členih od 8 do 14, ki so v oddelku 3, naslovljenem „Pristojnost v zadevah v zvezi z zavarovanjem“, iz poglavja II navedene uredbe, so navedena pravila o pristojnosti v zadevah v zvezi z zavarovanjem.

5 Člen 8 te uredbe določa:

„Brez poseganja v člen 4 in točko 5 člena 5 je pristojnost v zadevah v zvezi z zavarovanjem določena v tem oddelku.“

6 Člen 9(1) Uredbe št. 44/2001 določa:

„Zavarovalnica s stalnim prebivališčem v državi članici je lahko tožena:

(a) pred sodišči države članice, kjer ima stalno prebivališče [sedež]; ali

(b) v drugi državi članici v primeru tožb, ki jih vložijo zavarovalec, zavarovanec ali upravičenec iz zavarovanja, pred sodiščem kraja, kjer ima stalno prebivališče tožnik […]

[…]“

7 Člen 10 te uredbe določa:

„Glede zavarovanja odgovornosti ali zavarovanja nepremičnin je zavarovalnica lahko tožena tudi pred sodiščem v kraju, kjer je prišlo do škodnega dogodka. Enako velja, če premičnine in nepremičnine krije ista zavarovalna polica in jih je prizadel isti dogodek.“

8 Člen 11(2) navedene uredbe določa:

„Členi 8, 9 in 10 se uporabljajo za tožbe, ki jih je oškodovanec vložil neposredno zoper zavarovalnico, če so take neposredne tožbe dopustne.“

9 Člen 13 te uredbe določa:

„Odstopanje od določb tega oddelka je mogoče samo po dogovoru:

[…]

2. ki omogoča zavarovalcu, zavarovancu ali upravičencu iz zavarovanja, da sproži postopek pred drugimi sodišči kot tistimi, določenimi v tem oddelku; ali

3. ki je sklenjen med zavarovalcem in zavarovalnico, ki imata oba v času sklenitve pogodbe stalno prebivališče ali običajno prebivališče v isti državi članici, in ki določa pristojnost sodišč te države, in sicer celo v primeru, da pride do škodnega dogodka v tujini, pod pogojem, da ta dogovor ni v nasprotju s pravom zadevne države; ali

[…]

5. ki se nanaša na zavarovalno pogodbo, ki krije enega ali več zavarovalnih primerov iz člena 14.“

10 Člen 14 Uredbe št. 44/2001 določa:

„Člen 13(5) se nanaša na naslednje zavarovalne primere:

1. vsako izgubo ali poškodovanje:
   (a) morskih plovil, naprav ob obali ali na odprtem morju, ali zrakoplovov, ki je posledica nevarnosti v zvezi z njihovo uporabo v gospodarske namene;

[…]

2. vsako odgovornost, razen za telesno poškodbo potnikov ali izgubo ali poškodovanje njihove prtljage:
   (a) ki izvira iz uporabe ali delovanja plovil, naprav ali zrakoplovov iz točke 1(a), razen če v primeru slednjega pravo države članice, v kateri je registriran ta zrakoplov, ne prepoveduje dogovorov o pristojnosti v zvezi z zavarovanji teh zavarovalnih primerov;

[…]“

11 Člen 23 te uredbe, ki je v oddelku 7 navedenega poglavja II, naslovljenem „Dogovor o pristojnosti“, v odstavkih 1 in 5 določa:

„1. Če so se stranke, od katerih ima vsaj ena svoje stalno prebivališče v državi članici, dogovorile, da mora biti za spore, ki so ali ki bodo mogoče nastali v zvezi z določenim pravnim razmerjem, pristojno določeno sodišče ali sodišča določene države članice, je pristojno to sodišče oz. so pristojna sodišča te države članice. Ta pristojnost je izključna, razen če se stranke niso dogovorile drugače. Dogovor o pristojnosti mora biti sklenjen:

(a) v pisni obliki ali potrjen v pisni obliki; ali

(b) v obliki, ki je v skladu s prakso, ki je ustaljena med strankama; ali

(c) v mednarodni trgovini v skladu z mednarodnimi trgovskimi običaji, ki so znani strankam ali bi jim morali biti znani in ki so splošno priznani v mednarodni trgovini in redno upoštevani s strani strank pogodb istega tipa v okviru zadevne panoge.

[…]

5. Dogovori ali določbe iz akta o ustanovitvi trusta, ki podeljujejo pristojnost, nimajo pravne veljave, če so v nasprotju z določbami členov 13, 17 ali 21 ali če izključujejo pristojnost sodišč, ki imajo v skladu s členom 22 izključno pristojnost.“

12 Uredba št. 44/2001 je bila razveljavljena s členom 80 Uredbe (EU) št. 1215/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL 2012, L 351, str. 1). Na podlagi člena 81, drugi odstavek, zadnjenavedene uredbe se ta uporablja šele od 10. januarja 2015.

Sporazum ES/Danska

13 Cilj Sporazuma med Evropsko skupnostjo in Kraljevino Dansko o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL 2005, L 299, str. 62, v nadaljevanju: Sporazum ES/Danska), podpisanega v Bruslju 19. oktobra 2005 in odobrenega v imenu Skupnosti s Sklepom Sveta 2006/325/ES z dne 27. aprila 2006 (UL 2006, L 120, str. 22), je uporabiti določbe Uredbe št. 44/2001 in njene izvedbene ukrepe za odnose med Evropsko unijo in Kraljevino Dansko. Ta sporazum je v skladu s svojim členom 12(2) začel veljati 1. julija 2007 (UL 2007, L 94, str. 70).

14 V preambuli Sporazuma ES/Danska je navedeno:

„[…]

Ker bi moralo imeti Sodišče [Evropske unije] pod enakimi pogoji pristojnost za predhodno odločanje o vprašanjih glede veljavnosti in razlage tega sporazuma, ki jih sprožijo danska sodišča, in ker bi morala danska sodišča zaprositi za predhodno odločanje [vložiti predlog za sprejetje predhodne odločbe] glede razlage [Uredbe št. 44/2001] in njenih izvedbenih ukrepov pod enakimi pogoji kot sodišča drugih držav članic.

[…]“

15 Člen 2 Sporazuma ES/Danska, naslovljen „Pristojnost in priznavanje ter izvrševanje sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah“, v odstavku 1 določa:

„Določbe [Uredbe št. 44/2001], ki je priložena temu sporazumu in tvori njegov sestavni del, skupaj z njenimi izvedbenimi ukrepi, sprejetimi v skladu s členom 74(2) Uredbe in – glede na izvedbene ukrepe, sprejete po začetku veljavnosti tega sporazuma – ki jih izvaja [Kraljevina Danska] skladno s členom 4 tega sporazuma, in ukrepi, sprejetimi v skladu s členom 74(1) Uredbe, se v skladu z mednarodnim pravom uporabljajo v odnosih med [Unijo] in [Kraljevino Dansko].“

16 Člen 6 Sporazuma ES/Danska, naslovljen „Pristojnost Sodišča [Evropske unije] pri razlagi Sporazuma“, v odstavku 1 določa:

„Če se v sodnem postopku, ki teče pred danskim sodiščem, pojavijo vprašanja glede veljavnosti ali razlage tega sporazuma, navedeno sodišče zaprosi Sodišče, da odloča o tem, kadar bi pod enakimi pogoji moralo to storiti sodišče druge države članice Evropske unije glede na [Uredbo št. 44/2001] in njene izvedbene ukrepe iz člena 2(1).“

Dansko pravo

17 Člen 95 forsikringsaftaleloven (zakon o zavarovalnih pogodbah) določa:

„1. Če je obveznost zavarovanca za povračilo škode ugotovljena in znesek odškodnine določen, se na oškodovanca prenese terjatev zavarovanca do zavarovalnice, če ta ni bila poravnana.

2. Na oškodovanca se prenese tudi terjatev zavarovanca do zavarovalnice, če na odškodninski zahtevek oškodovanca vpliva likvidacija, stečaj ali odpis oziroma reprogramiranje dolgov zavarovanca. Če terjatev oškodovanca ostane neporavnana, je mogoče zoper zavarovalnico vložiti polni zahtevek za odškodnino. V primerih iz prve točke mora zavarovalnica brez nepotrebnega odlašanja zavarovanca obvestiti, da je bila obveščena o odškodninskem zahtevku.“

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

18 Jeseni 2007 je Skåne Entreprenad Service AB, družba švedskega prava (v nadaljevanju: Skåne Entreprenad), naročila prevoz sladkorne pese v tovarno v mestu Nykøbing Falster (Danska). Del prevoza je bil opravljen z ladjo iz Assensa v Nakskov (Danska). Za to pot je družba Skåne Entreprenad najela več vlačilcev in maon, med njimi vlačilec *Sea Endeavour I*, in je za to pri zavarovalnici Navigators Management sklenila zavarovanje odgovornosti.

19 Zavarovalna polica je med drugim vsebovala to določilo:

„Pravo, ki se uporablja, in pristojna sodišča To zavarovanje je urejeno in se razlaga v skladu s pravom Anglije in Walesa, pri čemer se obe stranki strinjata, da so za reševanje morebitnih sporov izključno pristojna sodišča Anglije in Walesa.“

20 Poleg tega so zavarovalni pogoji zavarovalnice Navigators Management vsebovali to določilo:

„7. Pravo, ki se uporablja, postopek v primeru spora in reševanje sporov To zavarovanje je urejeno in se razlaga v skladu z angleškim pravom. Zanj se zlasti uporabljajo določbe zakona o pomorskem zavarovanju iz leta 1906, z vsemi zakonskimi spremembami tega zakona, za katere se šteje, da so del

zavarovalne pogodbe. Za to zavarovanje, vključno z vsemi spori, ki nastanejo na njegovi podlagi ali v zvezi z njim, je izključno pristojno [High Court of Justice (England & Wales)] v Londonu, Združeno kraljestvo].“

21 Med prehodom vlačilca *Sea Endeavour I* v luki Assens 24. novembra 2007 so bile poškodovane pristaniške naprave. Stranki iz postopka v glavni stvari se ne strinjata glede tega, kako je škoda nastala in kdo je zanjo odgovoren.

22 Ker je bil v vmesnem času zoper družbo Skåne Entreprenad uveden stečajni postopek, je Assens Havn pri Sø- og Handelsretten (sodišče za pomorske in gospodarske zadeve, Danska) vložila neposredno tožbo zoper zavarovalnico Navigators Management kot zavarovatelja odgovornosti domnevnega povzročitelja škode, pri čemer je zahtevala, da se navedeni zavarovalnici naloži, da ji mora za povračilo navedene škode izplačati znesek 1.310.536 danskih kron (DKK) (približno 176.270 EUR).

23 To sodišče je po tem, ko je vprašanje pristojnosti sodišča obravnavalo v posebnem postopku, tožbo s sodbo z dne 22. decembra 2014 zavrglo zaradi nepristojnosti danskih sodišč, ker je dogovor o pristojnosti, ki sta ga sklenili stranki zavarovalne pogodbe, zavezoval oškodovanca. Zoper to sodbo je Assens Havn vložila pritožbo pri predložitvenem sodišču.

24 Po mnenju predložitvenega sodišča je ključno vprašanje, ali Assens Havn, ki ima na podlagi člena 95(2) zakona o zavarovalnih pogodbah pravico vložiti tožbo neposredno zoper zavarovalnico povzročitelja škode, zavezuje dogovor o pristojnosti, ki ga vsebuje zavarovalna pogodba, sklenjena med družbo Skåne Entreprenad in zavarovalnico Navigators Management, in sicer na podlagi člena 13, točka 5, Uredbe št. 44/2001 v povezavi s členom 14, točka 2(a), te uredbe. Če je odgovor pritrdilen, je Sø- og Handelsretten (sodišče za pomorske in gospodarske zadeve) utemeljeno zavrglo tožbo, ki jo je vložila Assens Havn.

25 Predložitveno sodišče poudarja, da čeprav v skladu z danskim pravom oškodovanec načeloma ne more vložiti tožbe neposredno zoper zavarovalnico povzročitelja škode, pa člen 95 danskega zakona o zavarovalnih pogodbah tako tožbo omogoča, med drugim kadar je zoper zavarovalca uveden stečajni postopek, kot se je zgodilo v obravnavanem primeru.

26 V teh okoliščinah je Højesteret (vrhovno sodišče, Danska) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba člen 13, točka 5, v povezavi s členom 14, točka 2(a), Uredbe št. 44/2001 razlagati tako, da oškodovanca, ki lahko v skladu z nacionalnim pravom vloži tožbo neposredno zoper zavarovalnico povzročitelja škode, zavezuje dogovor o pristojnosti, ki je v skladu s členom 13, točka 5, v povezavi s členom 14, točka 2(a), navedene uredbe veljavno sklenjen med zavarovalnico in zavarovalcem?“

Vprašanje za predhodno odločanje

27 Predložitveno sodišče s svojim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 13, točka 5, Uredbe št. 44/2001 v povezavi s členom 14, točka 2(a), te uredbe razlagati tako, da lahko oškodovanca, ki ima na voljo neposredno tožbo zoper zavarovalnico povzročitelja škode, ki mu je nastala, zavezuje dogovor o pristojnosti, sklenjen med to zavarovalnico in tem povzročiteljem.

28 Za odgovor na to vprašanje je treba upoštevati sistematiko določb oddelka 3 iz poglavja II Uredbe št. 44/2001 in cilje, na katerih te določbe temeljijo.

29 V zvezi s tem je treba spomniti, da je v oddelku 3 iz poglavja II Uredbe št. 44/2001 vzpostavljen samostojen sistem določanja pristojnosti v zadevah v zvezi z zavarovanjem (glej v tem smislu sodbo z dne 12. maja 2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, točka 29).

30 Enako kot pri zadevah v zvezi z delavci in potrošniki je za tožbe v zadevah v zvezi z zavarovanji značilno določeno neravnovesje med strankama (glej v tem smislu sodbo z dne 26. maja 2005, GIE Réunion européenne in drugi, C-77/04, EU:C:2005:327, točka 22), ki se skuša odpraviti s pravili, določenimi v členu 8 oddelka 3 iz poglavja II Uredbe št. 44/2001, in sicer tako, da se za šibkejšo stranko uporabijo pravila o pristojnosti, ki so za varstvo njenih interesov ugodnejša od splošnih pravil (glej v tem smislu sodbo z dne 17. septembra 2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, točka 40).

31 Navedene določbe zlasti olajšajo položaj oškodovanca iz zavarovanega škodnega dogodka s tem, da mu omogočijo predvsem, da zadevno zavarovalnico toži pred sodiščem v kraju, kjer je nastal škodni dogodek, če nacionalno pravo dopušča tako neposredno tožbo.

32 V obravnavanem primeru, kot je razvidno iz točk 24 in 25 te sodbe, predložitveno sodišče, ki je tisto, ki mora razlagati lastno nacionalno pravo, meni, da člen 95(2) zakona o zavarovalnih pogodbah, ki se uporablja za spor o glavni stvari, v korist oškodovanca vzpostavlja pravico, da zoper zavarovalnico vloži neposredno tožbo v smislu člena 11(2) Uredbe št. 44/2001.

33 Glede tega, da dogovor o pristojnosti zavezuje oškodovanca, je na eni strani očitno, da je v skladu s členom 13, točka 5, Uredbe št. 44/2001 v povezavi s členom 14, točka 2(a), te uredbe s takim dogovorom mogoče odstopiti od določb oddelka 3 navedene uredbe, med drugim v primeru zavarovalnih pogodb, ki krijejo vsako odgovornost, ki izvira iz uporabe ali delovanja plovil.

34 Na drugi strani ni sporno, da se člen 11(2) Uredbe št. 44/2001, ki utemeljuje uporabo določb členov od 8 do 10 te uredbe v primeru neposredne tožbe, ki jo oškodovanec vloži zoper zavarovalnico, ne nanaša na člena 13 in 14 navedene uredbe in torej na dogovore o pristojnosti.

35 Iz sistematike določb oddelka 3 iz poglavja II Uredbe št. 44/2001 torej ni razvidno, da dogovor o pristojnosti zavezuje oškodovanca.

36 V zvezi s tem je Sodišče že imelo priložnost poudariti, da je v zadevah v zvezi z zavarovanji dogovor o pristojnosti strogo opredeljen s ciljem varstva ekonomsko najšibkejšega subjekta (glej v tem smislu sodbo z dne 12. maja 2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, točka 31).

37 V členu 13 Uredbe št. 44/2001 so tako taksativno našteti primeri, v katerih lahko stranke odstopijo od pravil, določenih v oddelku 3 iz poglavja II te uredbe.

38 Še več, na podlagi člena 23(5) navedene uredbe dogovori, ki podeljujejo pristojnost, niso pravno veljavni, če so v nasprotju z določbami navedenega člena 13. Iz teh določb izhaja, da navedena uredba vzpostavlja sistem, v katerem se v zadevah v zvezi z zavarovanjem odstopanja od pravil o pristojnosti razlagajo restriktivno (glej po analogiji sodbo z dne 12. maja 2005, Société financière et industrielle du Peloux, C-112/03, EU:C:2005:280, točka 31).

39 Poleg tega je treba ugotoviti, da je položaj tretje stranke, ki je oškodovana zaradi zavarovanega škodnega dogodka, še bolj oddaljen od pogodbenega razmerja, ki vključuje dogovor o pristojnosti, kot položaj zavarovanega upravičenca, ki v ta dogovor ni izrecno privolil, za katerega je šlo v sodbi z dne 12. maja 2005, Société financière et industrielle du Peloux (C-112/03, EU:C:2005:280).

40 Šteti je treba torej, da dogovor o pristojnosti, ki sta ga sklenila zavarovalnica in zavarovalec, ne zavezuje oškodovanca iz zavarovanega škodnega dogodka, ki želi vložiti tožbo neposredno zoper zavarovalnico pred sodiščem v kraju, kjer je nastal škodni dogodek, kot je bilo opozorjeno v točki 31 te sodbe, ali pred sodiščem v kraju, kjer ima stalno prebivališče, kar je možnost, ki jo je Sodišče priznalo v sodbi z dne 13. decembra 2007, FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, točka 31).

41 Razširitev zavezujočega učinka dogovorov o pristojnosti, ki temeljijo na povezanih določbah členov 13 in 14 Uredbe št. 44/2001, na oškodovance bi namreč lahko ogrozila cilj, ki mu sledi oddelek 3 iz poglavja II te uredbe, in sicer varstvo ekonomsko in pravno šibkejše stranke (glej v tem smislu sodbo z dne 17. septembra 2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse, C-347/08, EU:C:2009:561, točka 40).

42 Glede na vse navedeno je treba člen 13, točka 5, Uredbe št. 44/2001 v povezavi s členom 14, točka 2(a), te uredbe razlagati tako, da oškodovanca, ki ima na voljo neposredno tožbo zoper zavarovalnico povzročitelja škode, ki mu je nastala, ne zavezuje dogovor o pristojnosti, sklenjen med to zavarovalnico in tem povzročiteljem.

Stroški

43 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (osmi senat) razsodilo:

Člen 13, točka 5, Uredbe Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah v povezavi s členom 14, točka 2(a), te uredbe je treba razlagati tako, da oškodovanca, ki ima na voljo neposredno tožbo zoper zavarovalnico povzročitelja škode, ki mu je nastala, ne zavezuje dogovor o pristojnosti, sklenjen med to zavarovalnico in tem povzročiteljem.

Podpisi